

Anita Nowińska
a.nowinska@ron.mil.pl
Izabela Dobrowolska
i.dobrowolska@ron.mil.pl
Centralna Biblioteka Wojskowa
im. Marszałka Józefa Piłsudskiego

Działalność wojskowych bibliotek i ośrodków informacji naukowej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej

Streszczenie: Artykuł prezentuje bieżącą działalność bibliotek Sił Zbrojnych RP funkcjonujących w ramach resortowej sieci bibliotecznej (RSB), ze szczególnym uwzględnieniem Centralnej Biblioteki Wojskowej. Począwszy od struktury, liczby i zadań, które pełnią placówki informacyjne w RSB, a skończywszy na danych dotyczących: struktury, liczby i wykształcenia kadry pracowniczej, charakteru i wielkości księgozbiorów poszczególnych bibliotek, środków finansowych przeznaczanych na zakup materiałów bibliotecznych oraz systemów informatyczno-bibliotecznych wykorzystywanych w tychże placówkach.

Słowa kluczowe: biblioteki resortu obrony narodowej, biblioteki wojskowe, resortowa sieć biblioteczna, Centralna Biblioteka Wojskowa

1. Informacje ogólne

Biblioteki wojskowe funkcjonujące współcześnie w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej współtworzą resortową sieć biblioteczną¹. Sieć ta utworzona została w celu *pełniejszego dostosowania organizacji i funkcji bibliotek wojskowych do rosnących wymogów w zakresie nauki, kształcenia, wychowania, działalności naukowo-badawczej, procesów dydaktycznych oraz upowszechniania wiedzy obronnej wśród społeczeństwa*².

Ze względu na charakter działalności i realizowane zadania, biblioteki wojskowe dzielą się na: naukowe, fachowe i oświatowe. Biblioteki te są komórkami wewnętrznymi jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych. Organizatorami bibliotek wojskowych są: dowódcy, szefowie, komendanci, dyrektorzy komórek i jednostek organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej. Biblioteki wojskowe są zobowiązane do przestrzegania przepisów o ochronie informacji niejawnych przy gromadzeniu, przechowywaniu, ewidencjonowaniu i udostępnianiu gromadzonych materiałów o charakterze ściśle tajnym, tajnym, poufny lub zastrzeżonym, co świadczy o ich szczególnym charakterze.

Ponadto biblioteki wojskowe mogą, za zgodą organizatora, zawierać porozumienia z innymi bibliotekami i instytucjami w sprawie wspólnego prowadzenia obsługi bibliotecznej, a w szczególności w zakresie:

- udostępniania i wymiany informacji oraz materiałów bibliotecznych,
- organizacji imprez związanych z upowszechnianiem czytelnictwa oraz literatury,
- doskonalenia zawodowego, organizacji szkoleń, praktyk bibliotecznych, udzielania porad i pomocy instrukcyjno-metodycznej.

Biblioteki naukowe

Zgodnie z istniejącym podziałem bibliotekami naukowymi w resorcie obrony narodowej są Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, biblioteki akademii wojskowych i wyższych szkół oficerskich oraz biblioteki wojskowych instytutów badawczych. Służą one *potrzebom nauki i kształcenia, zapewniając dostęp do materiałów bibliotecznych i zasobów informacyjnych niezbędnych do prowadzenia prac naukowo-badawczych oraz zawierających wyniki badań naukowych*³.

Do podstawowych zadań bibliotek naukowych, poza gromadzeniem, opracowywaniem, ochroną, przechowywaniem i udostępnianiem zbiorów, należy prowadzenie działalności naukowo-badawczej w zakresie bibliotekoznawstwa, dziedzin pokrewnych i obsługiwanych przez nie obszarów wiedzy. Ponadto do ich zadań należy prowadzenie działalności bibliograficznej, dokumentacyjnej, wydawniczej, edukacyjnej i popularyzatorskiej, a także współtworzenie słownika języka haseł przedmiotowych nauk o bezpieczeństwie i obronności.

Biblioteki fachowe

Biblioteki fachowe służą *potrzebom wynikającym z wykonywania przez użytkowników zadań służbowych, ich szkolenia i doskonalenia zawodowego*⁴. Do najważniejszych bibliotek fachowych w resorcie obrony narodowej należą biblioteki znajdujące się w wojskowych centrach szkolenia, czyli dawnych wyższych szkołach oficerskich.

Do podstawowych zadań bibliotek fachowych, poza gromadzeniem, opracowywaniem, ochroną, przechowywaniem i udostępnianiem zbiorów niezbędnych w działalności obsługiwanych instytucji i użytkowników, należy prowadzenie działalności bibliograficznej, dokumentacyjnej i wydawniczej.

Biblioteki oświatowe

Bibliotekami oświatowymi są biblioteki klubów poszczególnych dowództw: Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych, Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych, Dowództwa Garnizonu Warszawa, Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych, Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej; biblioteki klubów dywizyjnych, brygadowych, pułkowych, batalionowych; klubów uczełnianych, centrów i ośrodków

¹ Zgodnie z decyzją nr 209/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 czerwca 2011 r. w sprawie resortowej sieci bibliotecznej. Decyzję opracowano na podstawie §2 pkt. 14 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. nr 94, poz. 426) i §1 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 lutego 2003 r. w sprawie obsługi bibliotecznej w jednostkach organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej oraz zasad współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi (Dz. U. nr 35, poz. 297).

² Tamże.

³ Tamże.

⁴ Tamże.

szkolenia specjalistycznego; biblioteki samodzielne, poza strukturami klubów, podległe szefom oddziałów, wydziałów i sekcji wychowawczych.

Najliczniejszą grupę bibliotek resortowych w Siłach Zbrojnych RP tworzy 114 bibliotek oświatowych. W 1995 roku działały 494 biblioteki oświatowe. Redukcja liczby placówek nastąpiła w wyniku zmian organizacyjnych Sił Zbrojnych RP, m.in. profesjonalizacji armii i rezygnacji ze służby zasadniczej.

Do podstawowych zadań bibliotek oświatowych, poza gromadzeniem, opracowywaniem, ochroną, przechowywaniem i udostępnianiem zbiorów, należy prowadzenie działalności informacyjnej, edukacyjnej, promocyjnej, bibliograficznej, instrukcyjno-metodycznej i wydawniczej.

2. Centralna Biblioteka Wojskowa

Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego (CBW) mieści się w Warszawie, jest główną placówką resortu obrony narodowej i pełni funkcję biblioteki wiodącej w zakresie specjalizacji zbiorów dotyczących nauki wojennej, sił zbrojnych i techniki wojskowej, tworzących narodowy zasób biblioteczny⁵. Kontynuuje tradycje polskiego bibliotekarstwa wojskowego od czasów Szkoły Rycerskiej. Misją biblioteki jest rozwijanie zainteresowań czytelników w dziedzinie nauk o bezpieczeństwie i obronności (szczególnie w obszarze bezpieczeństwa i obrony narodowej) oraz pokrewnych: historii, politologii, ekonomii, psychologii, pedagogiki, filozofii.

CBW została powołana 13 czerwca 1919 rozkazem Ministra Spraw Wojskowych. W okresie II Rzeczypospolitej funkcję dyrektora CBW pełnili płk dr Marian Łodyński (w latach 1919–1933) i Jan Niezgoda (w latach 1933–1939). W wyniku II wojny światowej biblioteka utraciła 99% swoich zbiorów (406 tys. z 409 tys. jednostek).

Obecnie księgozbiór CBW liczy blisko ponad 720 000 jednostek bibliotecznych i jest unikatowy w dziedzinie wojskowości⁶.

Obejmuje w woluminach:

- zbiory główne – 497 317 (druki zwarte – 338 461, druki ciągłe – 156 518, mikrofilmy – 1666, CD-ROM – 401, dyskiety – 271),
- zbiory specjalne – 172 278,
- zbiory Wypożyczalni Sztabu Generalnego WP – 49 976 (druki zwarte – 34 053, druki ciągłe – 2376, druki sygnaturowane – 12 585)⁷.

Obok materiałów dziedzicznych na temat obronności, bezpieczeństwa międzynarodowego, historii wojskowej, CBW gromadzi wydawnictwa z zakresu politologii, stosunków międzynarodowych, zarządzania, marketingu, ekonomii, prawa, ekologii, a także prace przydatne w dydaktyce uczelni wojskowych i cywilnych⁸.

Działalność CBW koncentruje się głównie na realizacji następujących celów:

- służeniu wiedzy i doświadczeniem odbiorcom wojskowym i cywilnym,
- zaspokajaniu potrzeb czytelniczych żołnierzy zawodowych, pracowników wojska oraz osób cywilnych,
- wspomaganiu systemu edukacji i nauki w kształtowaniu postaw obywatelskich i patriotycznych,
- ochronie, pomnażaniu i popularyzowaniu dziedzictwa kulturowego oraz tradycji oręża polskiego,
- kreowaniu pozytywnego wizerunku Sił Zbrojnych RP wśród społeczeństwa,
- nawiązaniu i kontynuowaniu współpracy z wojskowymi i cywilnymi instytucjami zagranicznymi,
- rozwoju, nadzorowania i koordynowania działalności wojskowej sieci bibliotecznej oraz funkcjonowania portalu Resortowa Sieć Biblioteczna Sił Zbrojnych RP,
- digitalizacji zbiorów i ich prezentacji w Wojskowej Bibliotece Cyfrowej Zbrojownia⁹.

CBW w ramach swojej statutowej działalności naukowej, metodycznej, konferencyjnej, wystawienniczej i wydawniczej wyznacza kierunki rozwoju resortowej sieci bibliotecznej.

Biblioteka chcąc określić poziom dostosowania możliwości bibliotek Sił Zbrojnych RP do aktualnych potrzeb informacyjnych ich użytkowników, każdego roku prowadzi sprawozdawczość z obszaru bibliotekarstwa wojskowego, w tym danych dotyczących m.in.: zmian strukturalno-organizacyjnych, stanu ilościowo-jakościowego zatrudnienia (liczby i rodzaju etatów oraz wykształcenia pracowników), liczby, charakteru (jawne, niejawne) oraz wykorzystania zgromadzonych zbiorów, dostępu do baz informacyjnych oraz najnowszych technologii informacyjnych i medialnych, posiadanych systemów bibliotecznych, w tym danych o obsłudze protokołu z39.50 i formacie danych bibliograficznych w systemach MARC BN, MARC 21 i innych w poszczególnych rodzajach bibliotek. Sprawozdawczość CBW prowadzona jest na podstawie formularza skierowanego do wszystkich bibliotek wojskowych, zamieszczonego w *Zestawieniu sprawozdań obowiązujących na poszczególnych szczeblach dowodzenia i zarządzania resortu obrony narodowej*¹⁰ oraz na stronie Resortowej Sieci Bibliotecznej SZ RP (RSB)¹¹.

Opracowywany na tej podstawie roczny raport dotyczy działalności wojskowych bibliotek naukowych, fachowych i ośrodków naukowej informacji wojskowej. Nie ujmuje się w nim sprawozdawczości bibliotek oświatowych, które swoje sprawozdania przesyłają bezpośrednio do Departamentu Edukacji, Kultury i Dziedzictwa Ministerstwa Obrony Narodowej.

3. Wielkość zatrudnienia i rodzaj wykształcenia pracowników bibliotek wojskowych i ONIW¹²

Chcąc poznać stan etatowy oraz poziom i rodzaj wykształcenia osób zatrudnionych w bibliotekach wojskowych, podjęto próbę ustalenia stanu faktycznego w tym obszarze. Jak wynika z zebranych danych wykazanych w raporcie, w bibliotekach pracowało 200 pracowni-

⁵ Centralna Biblioteka Wojskowa [on-line] [dostęp 6.10.2016]. Dostępne w: https://pl.wikipedia.org/wiki/Centralna_Biblioteka_Wojskowa.

⁶ Tamże.

⁷ Sprawozdanie z działalności Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w 2015 roku, Warszawa 2016, s. 11.

⁸ Centralna Biblioteka Wojskowa [on-line] [dostęp 6.10.2016]. Dostępne w: https://pl.wikipedia.org/wiki/Centralna_Biblioteka_Wojskowa.

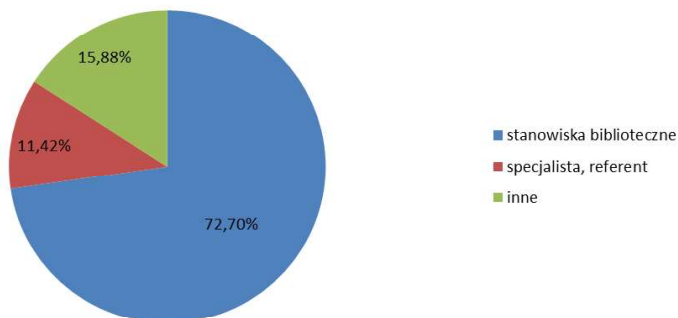
⁹ Sprawozdanie z działalności Centralnej Biblioteki Wojskowej dz. cyt.

¹⁰ Szt. Gen. 1640/2011 (Rozk. nr 1071/SG/BK/11 Szefa Sztabu Generalnego w sprawie wprowadzenia do użytku w resorcie obrony narodowej „Zestawienia sprawozdań obowiązujących na poszczególnych szczeblach dowodzenia i zarządzania resortu obrony narodowej”), Warszawa 2011, s. 126-131.

¹¹ RSB/Raporty [on-line] [dostęp 6.10.2016]. Dostępne w: <http://www.rsb.wp.mil.pl>.

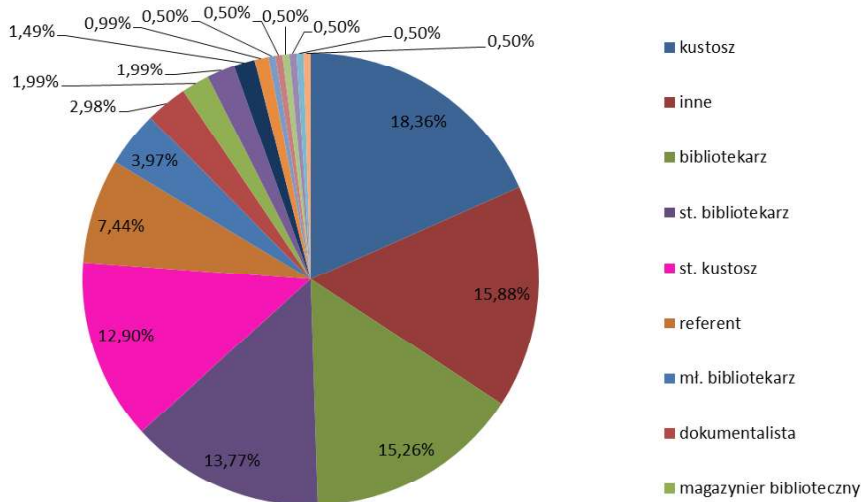
¹² Prezentowane w niniejszym artykule dane statystyczne mają charakter poglądowy i dotyczą jednego wybranego roku, tj. roku 2014.

ków. Należy jednak zaznaczyć, że liczba ta może być obarczona marginesem błędu spowodowanym rozbieżnością pomiędzy liczbą etatów a faktyczną liczbą osób zatrudnionych na poszczególnych stanowiskach. Ponadto stanowiska te w każdej instytucji opisano w sposób niejednorodny. W bieżącym raporcie były to opisy różnych rodzajów stanowisk, które ze względów poznawczych pogrupowano w odpowiednie grupy stanowisk. Poza tym nie zawsze nazwa stanowiska oddaje charakter faktycznie wykonywanej pracy. Autorów raportu najbardziej interesował udział stanowisk działalności podstawowej (typowo bibliotekarskich) wśród wszystkich innych, jakie zostały zamieszczone w ankietach. Uzyskane dane zostały przedstawione na wykresie 1. Stanowiska administracyjne z racji różnorodności opisów zostały ujęte zbiorczo jako „inne”.

Wykr. 1. Rodzaje stanowisk etatowych pracowników bibliotek wojskowych i ONIW.

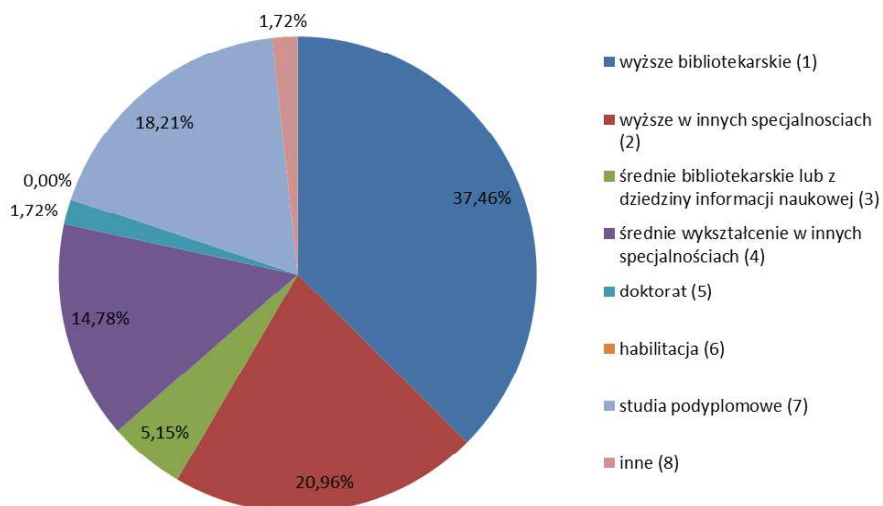
Podsumowując uzyskane wyniki, można przyjąć, że znacząca część stanowisk, tj. 72,70% to stanowiska działalności zasadniczej, takie jak: starszy kustosz, kustosz, bibliotekarz. Kolejną grupę – 11,41%, stanowią etaty typowo administracyjne: specjalista i referent, a kategoria „inne”, wśród których można wyróżnić takie stanowiska jak: technik komputerowy, starszy operator urządzeń technicznych, operator urządzeń technicznych, introligator, maszynista offsetowy stanowiła grupę 15,88%. Chcąc sprecyzować, z jakimi konkretnie rodzajami stanowisk bibliotekarskich mamy do czynienia w bibliotekach wojskowych i ONIW, poddano je analizie szczegółowej, której wyniki prezentuje wykres 2.

Wykr. 2. Rodzaje stanowisk etatowych pracowników bibliotek wojskowych i ośrodków naukowej informacji wojskowej.

Analizując dane zawarte na wykresie 2 można uogólnić, że najliczniejszą grupą etatową są stanowiska kustoszy i inne stanowiska niebiblioteczne, a później kolejno: bibliotekarzy, starszych bibliotekarzy, starszych kustoszy i młodszych bibliotekarzy. Łącznie etaty biblioteczne stanowią ponad 74% spośród wszystkich, z jakimi spotykamy się w bibliotekach wojskowych. Warto jednak zwrócić uwagę, że często na tych stanowiskach zatrudniane są osoby z wykształceniem kierunkowym, pracujące na stanowisku bibliotekarza. Wynika to ze struktury etatowej w resorcie obrony narodowej. Jeżeli chodzi o stanowiska administracji i obsługi to znaczącymi grupami są specjaliści i referenci.

Dane zebrane w formularzach umożliwiły również opracowanie zestawienia dotyczącego wykształcenia pracowników bibliotek wojskowych i ONIW, które prezentuje wykres 3.

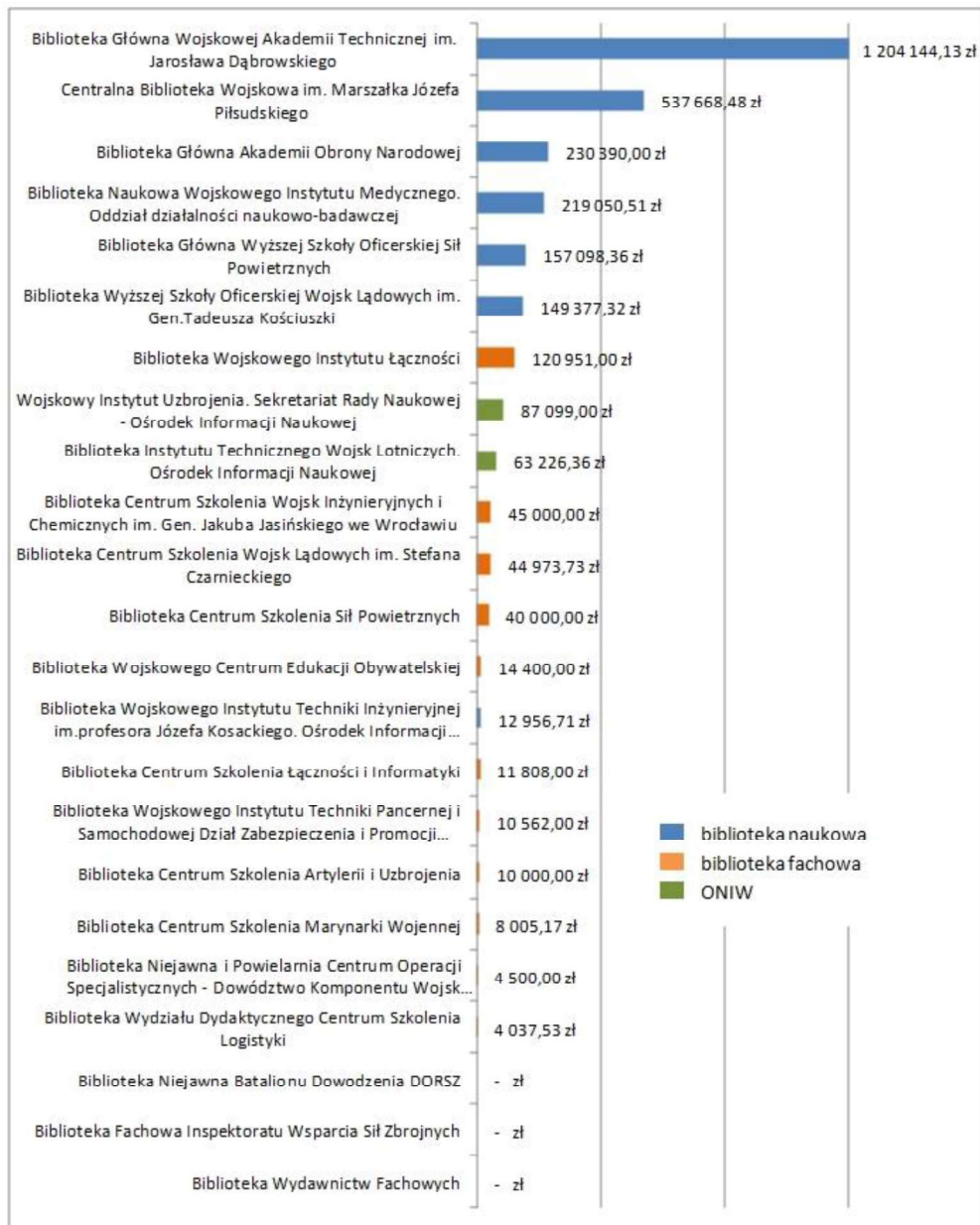

Wykr. 3. Wykształcenie pracowników bibliotek wojskowych i ONIW

Uzyskane wyniki wskazują, iż wśród 291 pracowników objętych badaniem ankietowym, 37,46% osób posiada wykształcenie wyższe bibliotekarskie lub z dziedziny informacji naukowej, 20,96% wyższe w innych specjalnościach, dodatkowo 18,21% osób ukończyło studia podyplomowe, a 1,72% posiada stopień naukowy doktora. Wykształceniem średnim bibliotekarskim lub z dziedziny informacji naukowej legitymuje się 14,78% osób, a w innej specjalności jest 1,72% pracowników.

Oceniając poziom wykształcenia pracowników bibliotek wojskowych i ośrodków naukowej informacji wojskowej, nie bez satysfakcji można stwierdzić, że przeważająca grupa osób posiada wykształcenie wyższe kierunkowe lub pokrewne, dodatkowo bibliotekarze często podnoszą swoje kwalifikacje w czasie pracy, kończąc studia podyplomowe oraz doktoranckie.

4. Środki finansowe bibliotek wojskowych i ONIW na zakup materiałów bibliotecznych

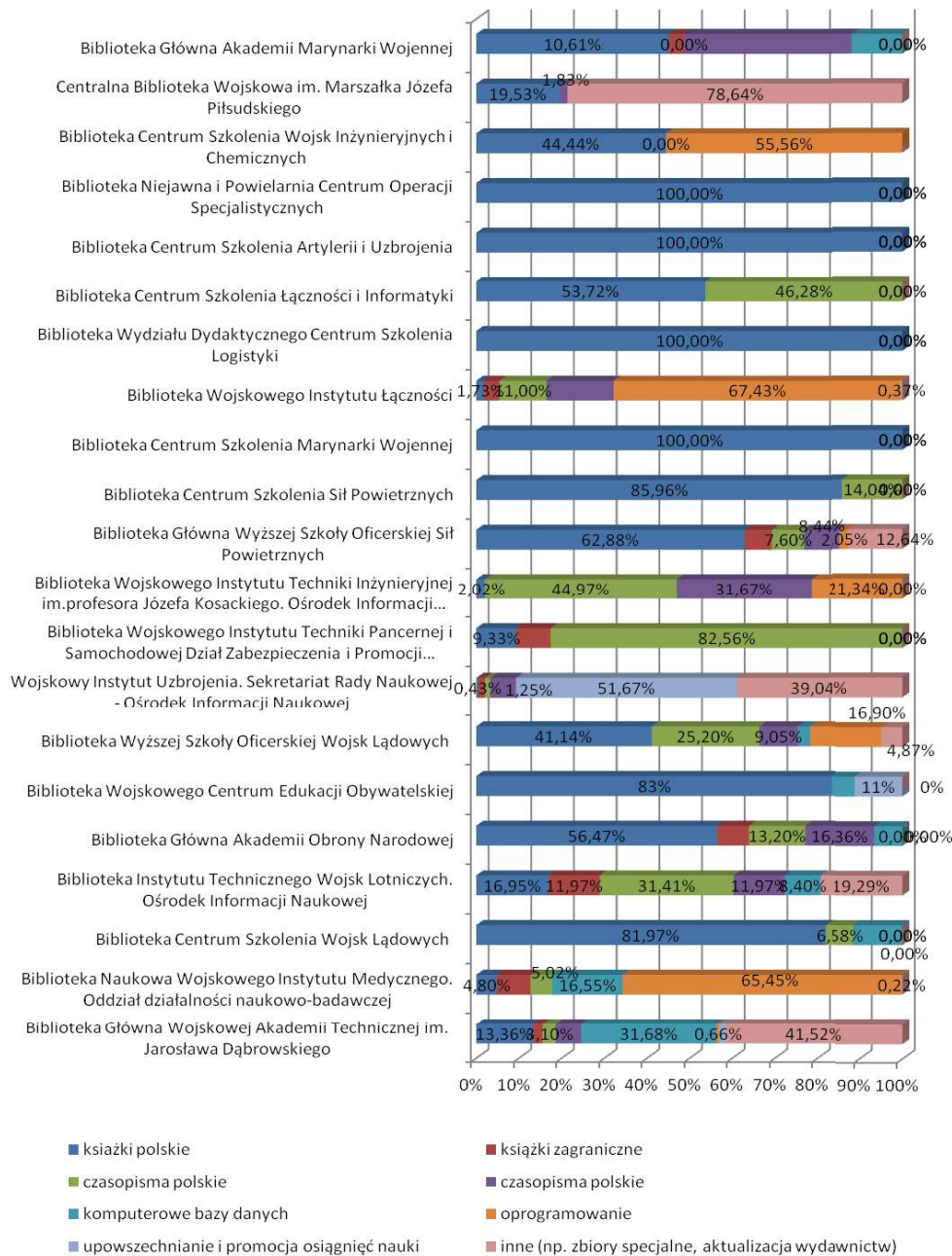
Wykr. 4. Środki finansowe bibliotek wojskowych i ONIW wydatkowane na zakup materiałów bibliotecznych

Zdecydowanie największymi środkami finansowymi dysponują biblioteki naukowe, takie jak Wojskowa Akademia Techniczna (1 204 144,13 zł) czy Centralna Biblioteka Wojskowa (537 668,48 zł). Wśród bibliotek fachowych zakupy na poziomie około lub powyżej 200 000 zł miały biblioteki Wojskowego Centrum Kształcenia Medycznego, Akademia Obrony Narodowej¹³.

Danych dotyczących środków finansowych przeznaczonych na zakup materiałów bibliotecznych nie udostępniły trzy biblioteki: Biblioteka Wydawnictw Fachowych, Biblioteka Fachowa Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych oraz Biblioteka Niejawna Batalionu Dowodzenia Dowództwa Operacyjnego Sił Zbrojnych.

Rozkład wydatkowanych środków finansowych wskazuje, że istnieje grupa bibliotek, w których zakup baz danych przewyższa zakup książek i czasopism. Tego typu instytucjami są Wojskowa Akademia Techniczna, Wojskowy Instytut Medyczny, Instytut Techniki Wojsk Lotniczych i Akademia Sztuki Wojennej, których biblioteki dbają o dostęp do nowoczesnych i szybkich w użyciu źródeł informacji dla swoich użytkowników. Z kolei biblioteki instytutowe kładą nacisk w swoich wydatkach na zakup czasopism fachowych.

¹³ 30 września 2016 r. na mocy ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o utworzeniu Akademii Sztuki Wojennej (Dz. U. z 2016 r. poz. 906) Akademia Obrony Narodowej została zlikwidowana, a w jej miejsce powołano Akademię Sztuki Wojennej.

Wykr. 5. Udział poszczególnych rodzajów zbiorów w ogólnej puli zakupów (dane w %)

5. Systemy informatyczno-biblioteczne bibliotek wojskowych i ośrodków naukowej informacji wojskowej

Wojskowe biblioteki naukowe używają systemy biblioteczne z dostępem do protokołu z39.50. Jednak nie wszystkie z nich posiadają protokół niezbędny do wymiany danych opisów bibliograficznych. Żadnego systemu informatyczno-bibliotecznego nie posiada pięć bibliotek.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na bardzo istotny fakt, że dwie biblioteki fachowe, tj.: Biblioteka Niejawna Batalionu Dowodzenia DORSZ, Biblioteka Niejawna i Powielarnia Centrum Operacji Specjalistycznych – Dowództwo Komponentu Wojsk Specjalnych, Biblioteka Fachowa Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych, Biblioteka Wydawnictw Fachowych Biblioteka Niejawna Batalionu Zabezpieczenia Dowództwa Wojsk Lądowych oraz Biblioteka Centrum Szkolenia Marynarki Wojennej nie posiadają dostępu do internetu (związane to może być z charakterem działalności bibliotek).

Tab. 1. Rodzaje systemów informatyczno-bibliotecznych oraz dostęp do Internetu

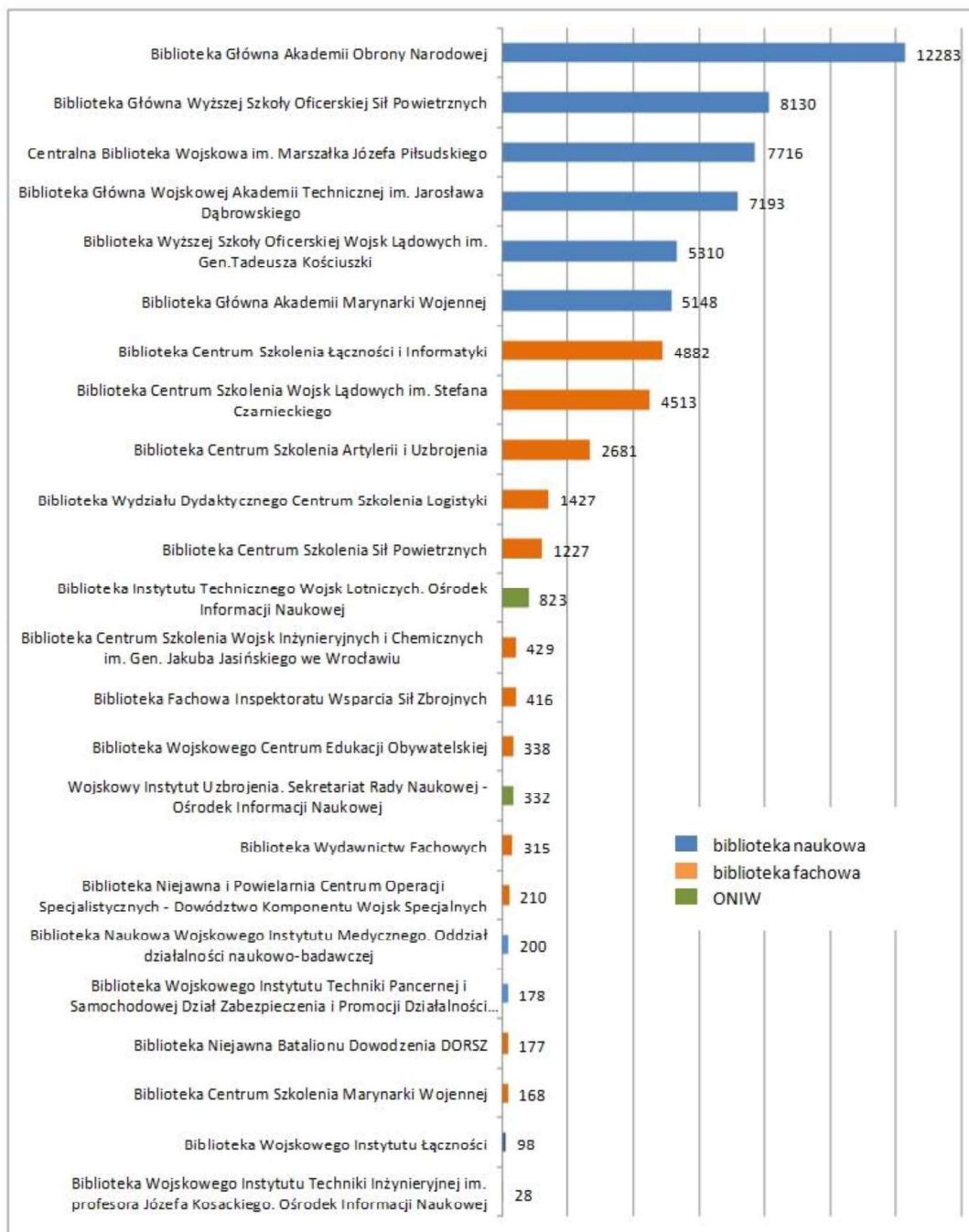
Lp.	Nazwa instytucji	Rodzaj systemu informatyczno-bibliotecznego	z39.50	Internet
Biblioteki naukowe				
1	Biblioteka Główna Akademii Obrony Narodowej	Sowa 2	tak	tak
2	Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego	Aleph, Sowa 2	tak	tak
3	Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych	Sowa, Mateusz	nie	tak
4	Biblioteka Naukowa Wojskowego Instytutu Medycznego. Oddział działalności naukowo-badawczej	Expertus	nie	tak
5	Biblioteka Naukowa Wojskowego Instytutu Łączności	CoLiber	nie	nie
6	Wojskowy Instytut Techniki Panczernej i Samochodowej Działalności Naukowo-Badawczej	brak	nie	tak
7	Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego	Prolib, Sowa	tak	tak
8	Biblioteka Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych im. Gen. Tadeusza Kościuszki	Sowa 2, Mateusz, Expertus	tak	tak
9	Biblioteka Główna Akademii Marynarki Wojennej	Sowa 2	tak	tak
Biblioteki fachowe i fachowo-beletrystyczne				
1	Biblioteka Wojskowego Centrum Edukacji Obywatelskiej	Mateusz	tak	tak
2	Biblioteka Wydawnictw Fachowych	brak	nie	tak
3	Biblioteka Centrum Szkolenia Sił Powietrznych	Sowa	nie	nie
4	Biblioteka Centrum Szkolenia Marynarki Wojennej	Sowa	nie	nie
5	Biblioteka Centrum Szkolenia Artylerii i Uzbrojenia im. gen. J. Bema	Sowa 2	tak	tak
6	Biblioteka Fachowa Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych	brak	nie	nie
7	Biblioteka Niejawna i Powielarnia Centrum Operacji Specjalistycznych – Dowództwo Komponentu Wojsk Specjalnych	brak	nie	tak
8	Biblioteka Centrum Szkolenia Wojsk Inżynierskich i Chemicznych im. gen. Jakuba Jasińskiego	Sowa 2	tak	tak
9	Biblioteka Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych im. Stefana Czarnieckiego	Sowa 2	tak	tak
10	Biblioteka Wydziału Dydaktycznego Centrum Szkolenia Logistyki im. Kazimierza I Odnowiciela	Sowa 2	tak	tak
11	Biblioteka Centrum Szkolenia Łączności i Informatyki	CoLiber	nie	nie
12	Biblioteka Niejawna Batalionu Dowodzenia DORSZ	brak	nie	nie
Ośrodki informacji naukowej				
1	Biblioteka Instytutu Technicznego Wojsk Lotniczych. Ośrodek Informacji Naukowej	Prolib	tak	tak
2	Wojskowy Instytut Uzbrojenia. Sekretariat Rady Naukowej – Ośrodek Informacji Naukowej	Mak BN	nie	tak
3	Wojskowy Instytut Techniki Inżynierskiej im. profesora Józefa Kosackiego	Sowa 2	tak	tak

Pozyskanie nowoczesnych systemów informatyczno-bibliotecznych dla bibliotek wojskowych nadal pozostaje problemem, zarówno pod względem proceduralnym, jak i finansowym. Tymczasem dysponowanie odpowiednim systemem informatyczno-bibliotecznym w tak dużych i ważnych placówkach, jakimi są biblioteki uczelni wojskowych, czy centrów szkoleń jest niezbędne, a wręcz konieczne nie tylko w celu sprawnej obsługi czytelników, ale również do podnoszenia jakości opracowywanych materiałów bibliotecznych. Istotny jest również fakt, iż dzięki funkcji protokołu z39.50 istnieje możliwość wymiany opisów bibliograficznych, co zdecydowanie usprawnia pracę bibliotekarzom, pozwalając korzystać z najwyższych standardów bibliotecznych, a także pokazać swoje zasoby biblioteczne w multiwyszukiwarce prowadzonej przez CBW na stronie Resortowej Sieci Bibliotecznej SZ RP (www.rsb.wp.mil.pl). Multiwyszukiwarka daje możliwość przeszukiwania zasobów bibliotecznych wszystkich bibliotek i ośrodków naukowej informacji wojskowej na wspólnej platformie internetowej, jaką jest RSB.

6. Zbiory bibliotek wojskowych i ośrodków naukowej informacji wojskowej

Oceniając stan zbiorów bibliotek wojskowych i ośrodków naukowej informacji wojskowej, warto rozpocząć od zestawienia przedstawiającego wpływ materiałów bibliotecznych do poszczególnych placówek resortu, w którym zawarto dane zsumowane z takich wyszczególnień jak: książki, czasopisma, bazy danych i inne. Uzyskane wyniki prezentuje wykres 6.

Na podstawie wykresu można uogólnić, iż wśród bibliotek naukowych największe wpływy do księgozbioru wykazały: Biblioteka Główna Akademii Sztuki Wojennej, Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych, Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. W grupie bibliotek fachowych najliczniejsze wpływy odnotowały: Biblioteka Centrum Szkolenia Łączności i Informatyki, Biblioteka Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych im. Stefana Czarnieckiego.

Wykr. 6. Wpływ materiałów bibliotecznych do bibliotek wojskowych i ONIW (dane w jednostkach ewidencyjnych)

Ogólna liczba zbiorów bibliotek wojskowych i ośrodków naukowej informacji wojskowej szacowana w jednostkach ewidencyjnych została przedstawiona na wykresie 7. Do zestawienia zostały wliczone wszystkie rodzaje zbiorów, jakie gromadzą poszczególne podmioty resortowej sieci bibliotecznej, tj. książki, czasopisma, instrukcje, bazy danych, czy jak w przypadku Centralnej Biblioteki Wojskowej, zbiory specjalne.

Wykr. 7. Stan zbiorów bibliotek wojskowych i ośrodków naukowej informacji wojskowej

Tab.3. Wewnętrzne wydawnictwa informacyjne

Lp.	Nazwa instytucji	Wewnętrzne wydawnictwa informacyjne	Typy bazy danych	Zbiory niejawne
Biblioteki naukowe				
1.	Biblioteka Główna Akademii Obrony Narodowej	<ul style="list-style-type: none"> Bibliografia publikacji pracowników AON - rocznik, dostępna online, Bibliografia prac kwalifikacyjnych powstałych w AON - rocznik, "Wykaz Nabytków"- miesięcznik 	<ul style="list-style-type: none"> naukowo-prawnicze bibliograficzne pełnotekstowe 	nie

2.	Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Artykuły w "Głosie Akademickim"-miesięcznik • Broszury informacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • pełnotekstowa • abstraktowa • bibliograficzna • faktograficzna • bibliometryczna 	nie
3.	Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych	• brak	<ul style="list-style-type: none"> • pełnotekstowe • bibliograficzne • pełnotekstowe czasopism 	nie
4.	Biblioteka Naukowa Wojskowego Instytutu Medycznego	• brak	<ul style="list-style-type: none"> • dokumentacyjne • bibliograficzne • pełnotekstowe 	
5.	Biblioteka Naukowa Wojskowego Instytutu Łączności	<ul style="list-style-type: none"> • "Wykaz prenumeraty czasopism", • "Biuletyn nabytków Biblioteki WIŁ", • "Publikacje pracowników WIŁ" 	<ul style="list-style-type: none"> • katalogowe • bibliograficzne • faktograficzne 	nie
6.	Biblioteka Wojskowego Instytutu Techniki Pancernej i Samochodowej	brak	<ul style="list-style-type: none"> • dokumentacyjne • bibliograficzne 	nie
7.	Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Polska Bibliografia Wojskowa • Studia i Materiały – periodyk 	<ul style="list-style-type: none"> • katalogowe • bibliograficzne • faktograficzne 	tak
8.	Biblioteka Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych im. Gen. Tadeusza Kościuszki	• brak	<ul style="list-style-type: none"> • TWOJ - abstraktowa • SAPER – bibliograficzna • DYPL95 – prace dyplomowe • ZMECH - bibliograficzna • SZKOLA - abstraktowa 	nie
9.	Biblioteka Główna Marynarki Wojennej	<ul style="list-style-type: none"> • Przegląd Informacyjno-Dokumentacyjny „Marynarka Wojenna” • Biuletyn Nabytków 	<ul style="list-style-type: none"> • dokumentacyjne • bibliograficzne • pełnotekstowe 	
Biblioteki fachowe i fachowo-beletrystyczne				
1.	Biblioteka Wojskowego Centrum Edukacji Obywatelskiej	brak	• katalogowa	
2.	Biblioteka wydawnictw fachowych. JW. 2420	brak	• katalogowa	nie
3.	Biblioteka Centrum Szkolenia Łączności i Informatyki	<ul style="list-style-type: none"> • "Informacja Ekspresowa" • "Biuletyn Nabytków" 	• katalogowe	nie
4.	Biblioteka Wydziału Dydaktycznego Centrum Szkolenia Logistyki im. Kazimierza I Odnowiciela	brak	• katalogowe	nie
5.	Biblioteka Centrum Szkolenia Sił Powietrznych	brak	• katalogowe	nie
6.	Biblioteka Centrum Szkolenia Marynarki Wojennej	brak	• własna baza wydawnictw	nie
7.	Biblioteka Centrum Szkolenia i Uzbrojenia im. Józefa Bema	brak	• katalogowa	nie

8.	Biblioteka Fachowa Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych	• "Informator o nowościach Biblioteki Fachowej"- nieregularnie	• katalogowe	tak
L p.	Nazwa instytucji	Wewnętrzne wydawnictwa informacyjne	Typy bazy danych	Zbiory niejawne
9.	Biblioteka Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych im. Stefana Czarnieckiego	• Elektroniczny Informator o Nabytkach- 1 raz w miesiącu, • Sygnaty- co kwartał, • Bibliografia publikacji pracowników CSWŁąd – nieperiodycznie, • Zestawienia tematyczne- wg. potrzeb, • Informatory o Bibliotece CSWŁąd wg potrzeb	• katalogowe • bibliograficzne,	nie
10.	Biblioteka Niejawna i Powielarnia Dowództwa Wojsk Specjalnych	brak	• katalogowe • bibliograficzne	tak
11.	Biblioteka Centrum Szkolenia Wojsk Inżynierskich i Chemicznych im. gen. Stefana Czarnieckiego	• Elektroniczny Informator o Nabytkach, • Bibliografia publikacji pracowników CSWiCH, • Informator o bibliotece – wg. potrzeb	• Katalogowe • bibliograficzne	nie
12.	Biblioteka Niejawna Batalionu Zabezpieczenia Dowództwa Wojsk Lądowych	brak	brak	tak
Ośrodki informacji naukowej				
1.	Biblioteka Instytutu Technicznego Wojsk Lotniczych Ośrodek Informacji Naukowej	• "AKLOT" -Aktualności lotnicze - 4 razy w roku, • "Biuletyn Nabytków" – 1 raz w roku, • Journal of KONBIN – 1 raz w roku, • Prace Naukowe ITWL – 2 razy w roku	• KONVEL Library • katalogowe	nie
2.	Biblioteka Naukowa Woskowego Instytutu Techniki Inżynierskiej im. prof. Józefa Kosackiego	• Brak	• katalogowe	nie
3.	Biblioteka Wojskowego Instytutu Technicznego Uzbrojenia. Sekretariat Rady – Ośrodek Informacji Naukowej	• Brak	• katalogowe • bibliograficzne • faktograficzne	nie

Wykres 8. Liczba wypożyczeń w bibliotekach i ONIW w 2014 r. (dane w jednostkach ewidencyjnych)

Wśród bibliotek naukowych na pierwszym miejscu, jeżeli chodzi o udostępnianie zbiorów, znalazła się Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, w której liczba wypożyczeń wyniosła 110 595, co oznacza wzrost o 70 514 udostępnień. Jest to niewątpliwie sukcesem jednostki.

W związku z remontem prowadzonym w budynku głównym CBW w okresie od listopada 2012 do października 2013 r., przez niemal rok, poprzedzający omawiany okres sprawozdawczy, statutowa działalność w zakresie udostępniania zbiorów realizowana była w ograniczonym stopniu (głównie w Wypożyczalni Sztabu Generalnego WP i elektronicznie przez Wojskową Bibliotekę Cyfrową *Zbrojownię*). W związku z powyższym rok 2014 był okresem intensywnego odbudowywania czytelnictwa.

Kolejne miejsce zajmuje Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego, która w badanym roku udostępniła 73 055 jednostek bibliotecznych, należy podkreślić, że biblioteka ta również przeszła zasadnicze zmiany – powstał zbudowany od podstaw nowoczesny gmach, spełniający wszystkie wymogi i standardy XXI wieku.

7. Podsumowanie

Niniejszy artykuł, w zamyśle auterek, jest próbą prezentacji kondycji bibliotek wojskowych i ośrodków naukowej informacji wojskowej. Zagadnienia w nim opisane w znacznym stopniu były zdeterminowane przez zapytania sformułowane w ankiecie sprawozdawczej bibliotek wojskowych.

Artykuł przedstawia m.in. takie zagadnienia, jak: wielkość zatrudnienia i rodzaj wykształcenia pracowników bibliotek i ONIW, środki finansowe bibliotek wojskowych i ONIW wydatkowane na zakupy materiałów bibliotecznych na przykładzie 2014 r., posiadane systemy informatyczno-biblioteczne oraz bazy danych bibliotek wojskowych i ONIW oraz przede wszystkim zbiory bibliotek wojskowych i ONIW. Podsumowując, należy stwierdzić, że ogólna kondycja bibliotek resortowej sieci bibliotecznej od kilku lat pozostaje niezmienna. Podobnie jak w latach ubiegłych, można określić ją jako zadowalającą, ale niestety wciąż bardzo zróżnicowaną. Mamy tu na myśli głównie stan zaawansowania technologicznego i technicznego bibliotek, który ma bezpośredni wpływ na jakość i szybkość gromadzenia, przetwarzania oraz udostępniania zbiorów bibliotecznych.

W dalszym ciągu w porównaniu z ubiegłymi latami, w najlepszej kondycji są biblioteki uczelniane i niektórych instytutów badawczych. Pozostałe biblioteki mają różną sytuację. W jednych obszarach dobrą, w innych zaledwie dostateczną. Należy mieć nadzieję, że w kolejnych latach zmiany na lepsze obejmą całe bibliotekarstwo wojskowe.

Najistotniejszą kwestią dla całego środowiska bibliotekarzy wojskowych jest stworzenie placówki informacyjnej/biblioteki, która spełni najnowsze kryteria funkcjonowania tego typu instytucji w dobie społeczeństwa informacyjnego i zapewni sprawną i profesjonalną obsługę użytkownika. Dlatego szczególnie cieszy fakt, że w ciągu ostatnich lat zaszły pozytywne zmiany w tym obszarze np.: sukcesywnie prowadzona budowa, przebudowa czy remonty i modernizacje bibliotek Sił Zbrojnych RP, a także zakup sprzętu informatycznego. Biblioteka to jednak nie tylko inwestycje, ale umiejętności odpowiednio dobranej kadry i zespołu pracowników, systematycznie podnoszących kwalifikacje, uczestniczących w konferencjach, seminariach, szkoleniach, warsztatach i różnego rodzaju przedsięwzięciach o charakterze naukowym, prowadzących działalność wydawniczą oraz współpracujących z innymi bibliotekami w kraju i za granicą. Przykładem może tu być Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, która w Polsce współpracuje m.in. z Biblioteką Narodową, Główną Biblioteką Lekarską, bibliotekami Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej, Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Centralnego Ośrodka Szkolenia Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Straży Granicznej, Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich, a za granicą z British Library w Londynie, National Archives w Kew w Londynie, Centralną Biblioteką Królewską Akademii Wojskowej w Sandhurst, Biblioteką Litewskiej Akademii Wojskowej im. gen. Jonasa Žemaitisa w Wilnie, Biblioteką A.P. Møller Defence Research Library w Tartu w Estonii (Baltic Defence Collage), Bibliothek Am Guisanplatz (Biblioteką Wojskowej Konfederacji Szwajcarskiej) oraz prowadzi współpracę zagraniczną w ramach Krajowego Centrum Dystrybucji Publikacji NATO STO. W ramach tej działalności gromadzi i dystrybuuje publikacje materiałów NATO STO, organizuje spotkania i wyjazdy szkoleniowe.

Na szczególną uwagę zasługują następujące przedsięwzięcia zrealizowane w ostatnim czasie w CBW:

- organizacja wspólnie z Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku oraz z Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie VIII edycji Ogólnopolskiej Olimpiady Tematycznej im. mjr. Marka Gajewskiego *Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego w latach 972–1514. Od Cedyni do Orszy* oraz IX edycji Ogólnopolskiej Olimpiady Tematycznej im. mjr. Marka Gajewskiego *Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego (1531-1683). Od Obertyna do Wiednia. Rzeczpospolita Obojga Narodów*,
- udział dyrektora i pracowników CBW w pracach Zespołu Społecznego ds. opracowania inwentaryzacji oraz wstępnej dokumentacji konserwatorskiej i założeń konstrukcyjnych odbudowy samochodu Marszałka Józefa Piłsudskiego Cadillac 355D Fleetwood 7 Passenger Limousine, powołanego przez Kancelarię Prezydenta RP i Naczelną Organizację Techniczną, właściciela pojazdu,
- realizacja filmu (wybór, edycja, montaż) i komentarza do filmu pt. *Wspominamy 1939–1945*, prezentowanego z okazji obchodów 70. rocznicy zakończenia II wojny światowej na Placu Marszałka Józefa Piłsudskiego,
- realizacja telewizyjnego filmu dokumentalnego pt. *Warszawskie adresy Marszałka Piłsudskiego 1918–1935*, którego współproducentem była Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Film emitowano w TVP Warszawa w 80. rocznicę śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego, w TVP Historia, TV Polonia i antenach regionalnych TVP, powtórki w ciągu całego roku,
- realizacja filmu dokumentalnego pt. *Nie tylko koń i szabla. Koncepcje motoryzacyjne Józefa Piłsudskiego w wojnie 1920 roku*, którego współproducentem również była Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, film emitowano w sierpniu 2015 r. w TVP Warszawa, powtórki w ciągu całego roku,
- realizacja filmu dokumentalnego pt. *Polska Góra była ich redutą... Kostiuchnówka 1916 r.* dotyczącego walk Legionów Polskich Józefa Piłsudskiego w rejonie Kostiuchnówki 4–6 lipca 1916 r., wyprodukowanego przez CBW we współpracy z TVP Lublin dla centralnych anten TVP SA,
- podpisanie listu intencyjnego między CBW a Inspektorem Implementacji Technologii Obronnych, reprezentowanym przez Szefa Inspektoratu, płk. Marka Malawskiego – w sprawie wykorzystania i dystrybucji informacji na temat najnowszych rozwiązań technicznych przydatnych w Siłach Zbrojnych – CBW zorganizowała trzy szkolenia dla pracowników Inspektoratu w tym zakresie,
- prekursorska konferencja naukowa pt. *Polska myśl techniczna w II wojnie światowej, w 70. rocznicę zakończenia działań wojennych w Europie*, pod honorowym patronatem Ministra Obrony Narodowej,
- przedsięwzięcie naukowe pt. *Pamięć nie dała się zgładzić w 77. rocznicę agresji sowieckiej na Polskę*, połączone z konferencją naukową *Historia żywa – Kresy 1939* i seminarium naukowym *Kresy we krwi 1939. Pamięci Jerzego Łojka*.

Działalność naukowa i wydawnicza zaowocowała publikacjami pracowników, zarówno z obszaru własnych zainteresowań, jak i związanych z działalnością CBW. Wielkim zainteresowaniem cieszyły się opracowane i wydane przez bibliotekę publikacje:

- publikacja *Ostatni samochód Marszałka Józefa Piłsudskiego Cadillac 355D*,
- album *Polski plakat wojskowy w zbiorach specjalnych Centralnej Biblioteki Wojskowej*,
- *Adiutanci Marszałka Józefa Piłsudskiego*,
- album *Czarno-białe satyryczne wojskowe historyjki rysunkowe z lat 1917–1945*,
- materiały pokonferencyjne *Polska myśl techniczna w II wojnie światowej. W 70. rocznicę zakończenia działań wojennych w Europie*,

- album pt. *Legiony Polskie 1914–1918*,
- wydanie reprintu *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza z 1897 r. w języku angielskim z okazji Światowych Dni Młodzieży w Krakowie,
- wydanie nr 1/2016 (numeru specjalnego) „Studiów i Materiałów Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego” pt. *Polska – NATO. Kalendarium 1989–2016*.

Na uwagę zasługuje publikacja kolejnego numeru nowej serii wydawniczej pt. „Studia i Materiały Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego”, która jest kontynuacją „Informatora Naukowego CBW”.

Celem serii jest rozwijanie działalności naukowej Centralnej Biblioteki Wojskowej, bibliotek wojskowych oraz integracja środowiska bibliotekarskiego i naukowego. Autorami tekstów są pracownicy CBW, bibliotekarze bibliotek wojskowych, autorzy prac poświęconych zbiorom biblioteki, zaproszeni autorzy środowisk naukowych z kraju i ze świata.

Aktywność biblioteki skupiała się także na istotnych przedsięwzięciach w zakresie rozwoju, nadzorowania i koordynowania działalności wojskowej sieci bibliotecznej, współpracy z zagranicznymi instytucjami wojskowymi i cywilnymi, zabezpieczenia informatycznego bibliotek oświatowych (pozyskanie systemu MAK+), zorganizowania cyklu zajęć pt. *Warsztaty metodyczne CBW z zakresu ochrony danych osobowych*, MAK+, formatu MARC 21, Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej, pracy z czytelnikiem itp.¹⁴.

¹⁴ Sprawozdanie z działalności Centralnej Biblioteki Wojskowej, dz. cyt., s. 31–32.